

EURÓPAI UNIÓS ISMERETEK, RÉGIÓFEJLESZTÉS, PROJEKTÍRÁS

Jegyzet a „Kistérségi mentorképzés” c. kurzusban résztvevők
számára

Mihályi Helga

Miskolc, 2014. március

Tartalom

Bevezetés	3
Tanterv és tanmenet	4
I. Az európai integráció története	6
II. Az Európai Unió intézményei	10
III. Az Európai Unió működése	14
IV. Régiófejlesztés	16
V. Projektírás	22
Irodalom	29

Bevezetés

A jegyzet egy 10 órás kurzus tananyagát adja.

A kurzus általános célja az, hogy az azon résztvevő hallgatók az Európai Unió történetéről, felépítéséről, működéséről alapvető ismereteket szerezzenek.

A jegyzet alapot nyújthat a résztvevők számára a témában való további fejlődésre. Korrekt és praktikus módon közelíti meg a határon átnyúló együttműködések témakörét, tisztázza az alapvető fogalmakat, motiválja a résztvevőket az önálló munkára és további tanulásra.

A résztvevők az itt megtanultakat illetve a fejlesztett készségeket kamatoztathatják saját szervezetük működtetésének minden területén - elemzések, tervezések, partnerség-építés, új programok és pályázatok kidolgozásában, megvalósításában. Pozitívan befolyásolja az együttműködési készséget, amivel elősegíti az egyének szakmai előmenetelét, karrierük építését.

Tanterv és tanmenet

1. TÁBLÁZAT. TANTERV

TÉMA MEGNEVEZÉSE	ALTÉMÁK	ÓRASZÁM	TANÍTÁSI MÓDSZER
I. Az európai integráció története	1. Az európai integráció előzményei	1 óra	Frontális előadás
	2. Az Európai Unió története a szerződéseken keresztül	1 óra	Frontális előadás
Összesen: 2 óra			
II. Az Európai Unió intézményei	1. Az Európai Unió fő intézményei	2 óra	Frontális előadás, irányított beszélgetés,
	2. Az Európai Unió egyéb intézményei	1 óra	Frontális előadás, irányított beszélgetés,
Összesen: 3 óra			
III. Az Európai Unió működése	1. Az EU jogrendszere, döntéshozatali eljárások	1 óra	Frontális előadás
Összesen: 1 óra			
IV. Régiófejlesztés	1. Az EU közösségi politikái	1 óra	Frontális előadás, vita
	2. A regionális politika sajátosságai	1 óra	Frontális előadás, vita
Összesen: 2 óra			
V. Projektírás	1. A projekt fogalma, tervezésének lépései	2 óra	Frontális előadás, irányított beszélgetés, vita, feladatmegoldás
Összesen: 2 óra			
Mindösszesen: 10 óra			

2. TÁBLÁZAT. TANMENET

TÉMA MEGNEVEZÉSE	IDŐTARTAM	CÉL	TARTALOM	TANÍTÁSI MÓDSZER
I. Az európai integráció története	1-2. óra	Az európai integrációs gondolatok megismerése annak érdekében, hogy a hallgatók jobban megértsék a napjaink hazai és nemzetközi társadalmi, gazdasági, politikai folyamatainak alakulását.	1. Az európai integráció előzményei	Frontális előadás
			2. Az EU története a szerződéseken keresztül	Frontális előadás
Összesen: 2 óra				
II. Az Európai Unió intézményei	3-5. óra	Az Európai Unió intézményeinek megismerése, működésük bemutatása.	1. Az Európai Unió fő intézményei	Frontális előadás, irányított beszélgetés
			2. Az Európai Unió egyéb intézményei	Frontális előadás, irányított beszélgetés
Összesen: 3 óra				
III. Az Európai Unió működése	6. óra	Az EU jogrendszerének, valamint a döntéshozatali eljárások különféle típusainak bemutatása.	1. Az EU jogrendszere, döntéshozatali eljárások	Frontális előadás
Összesen: 1 óra				
IV. Régiófejlesztés	7-8. óra	Az Európai Unió közösségi politikáinak bemutatása, ezen belül a regionális politika részletesebb megismerése.	1. Az EU közösségi politikái	Frontális előadás, vita
			2. A regionális politika	Frontális előadás, vita
Összesen: 2 óra				
V. Projektírás	9-10. óra	Az európai uniós projektek tervezési folyamatának megismerése, a projektek kidolgozásának gyakorlati bemutatása.	1. A projekt fogalma, tervezésének lépései	Frontális előadás, irányított beszélgetés, vita, feladatmegoldás
Összesen: 2 óra				
Mindösszesen: 10 óra				

I. Az európai integráció története (2 elméleti óra)

Az európai népek összefogásának gondolata a XII. századi irodalomban jelent meg és az évszázadok során hol jelentősebben, hol kevésbé újra és újra felmerült, mígnem a XX. század közepén az Európai Gazdasági Közösség létrehozásával konkrét formát öltött.

Ahhoz, hogy megértsük napjaink Európájának működését, hogy el tudjuk helyezni hazánkat ebben a társadalmi, gazdasági, politikai térben, meg kell ismernünk az Unió kialakulásának előzményeit, a formálódás kezdeteit és a történetét.

1. Az európai integráció előzményei

Az európai államok szövetségének gondolata több évszázadra visszavezető elképzelés. Kezdetben főként irodalmárok, egyházi személyek és tudósok voltak azok, akik a béke és a hatalmi egyensúly megőrzése szempontjából tartották fontosnak az országok integrálódását.

Ezt a gondolatot elsőként Pierre Dubois dominikánus szerzetes (1306) és Dante Alighieri fejtette ki „Az egyeduralom” című írásában (1310-1313). Mindketten egy olyan egyetemes központi hatalmat képzeltek el, amely megteremtené és biztosítaná a békét Európában, illetve a föld valamennyi társadalmában.

Rotterdami Erasmus „A béke panasza” című írásában (1515) az európai államok stabilitásának kérdéskörét boncolgatja és rámutat arra, hogy az uralkodók és fejedelmek széthúzása, civakodása végveszélybe sodorhatja az egész kontinenst.¹

Maximilien de Béthune duc de Sully, avagy Sully hercege „Bölcs királyi kormányzat” című emlékiratában (1638-1662) olyan európai konföderációban gondolkodott, mely 15 állam együtt működésén nyugodott volna. A tervezet szerint az államszövetséget 66 tagú, három évenként újraválasztott, nemzetközi befolyásuk arányában képviselt kormányzó testület irányítaná, és közös hadsereg szavatolná a békét. Ez az elképzelés sokáig annyira népszerű volt, hogy többek között III. Napoleon sajátjaként népszerűsítette.

Saint-Pierre abbé béketerve (1712) továbbépítve ezt a gondolatot egy szerződéses alapon álló államszövetséget javasolt 24 résztvevővel, ahol azonban minden ország egyetlen szavazattal rendelkezne és a döntéseket fontos ügyekben minősített többséggel, a kevésbé fontosakban pedig szótöbbséggel hoznák. A béke létének biztosítása mellett feladatul tűzte ki a szabad, vámmentes kereskedelem megteremtését is.²

A XVIII. században sokasodtak az új európai társadalom, így a kontinens egységéről szóló gondolatok. Többek között Montesquieu (1725), Rousseau (1761), Voltaire (1764) és Saint-Simon (1812) értekeztek erről, kiemelve a társadalomtudósok szerepét az újragondolásban, míg Immanuel Kant az „Örök béke” című művében (1795) az országok közötti együttműködésre vonatkozó jogi alapelveket fejtette ki.

¹ J. Nagy László – Kövér Lajos, 2000

² Zsúgyel, 2000

A XIX. század Európában nem kedvezett az integrációs törekvéseknek, hiszen ebben az időszakban több állam épp függetlenségének, önállóságának kivívásáért küzdött, el volt foglalva saját sorsának alakításával. Viszont meg kell említenünk Victor Hugo-t, aki 1849-ben elsőként használta az Európai Egyesült Államok kifejezést.³

A XX. század első felében, főként a két világháború között újra feléledtek az európai népek összefogására irányuló elképzelések.

Jászi Oszkár 1918-ban jelentette meg a „Monarchia jövője és a Dunai Egyesült Államok” című művét. A kossuthi alapkonceptiót továbbgondolva a Monarchia területén élő öt nép – cseh, lengyel, magyar, osztrák és délszláv – gazdasági, társadalmi és kulturális föderatív együttműködését javasolta, melyben a védelem, a vám- és kereskedelem politika, a közlekedésügy, a külügy, a döntőbíráskodás, valamint a szövetségi kiadások közösek lennének, miközben az egyéb ügyek a tagállamok hatáskörében maradnának. Az államok szuverenitásának megőrzését támogatva a nyelvhasználat teljes egyenrangúságát fogalmazta meg az öt nyelv között. Tárgyalási nyelvként önkéntes alapon a németet javasolta.

A vámuniós törekvések⁴ egyike az 1926-ban megalakult Közép-európai Gazdasági Tanács, mely a térség együttműködésével foglalkozó konferenciákat szervezett és az infrastruktúrafejlesztés gondolatát kiemelten kezelték. A Népszövetség Tanácsának Gazdasági Bizottsága az 1927-ben a genfi világgazdasági konferencián foglalkozott a kereskedelmi liberalizáció szükségességével. Ennek eredményeként 1930-ban összehívták a „vámfegyverszüneti konferenciát”, ahol a résztvevő 23 országból 11 egy év időtartamra elfogadta a kereskedelmi korlátok szüneteltetéséről szóló egyezményt.

Az osztrák Richard Coudenhove-Kalergi „Páneurópa” című művével 1923-ban életre hívott mozgalom végső célja a kontinens gazdasági és politika egységének megteremtése. Ennek eléréséhez egy olyan pártok feletti tömegmozgalmat képzeltek el, ami az európai identitás megteremtésével segíti a cél megvalósítását. Ehhez az azonosságtudatot népszerűsítő jelképeket terveztek és használtak, mint pl. a világoskék mezőben elhelyezett napkeresztes lobogót, ami bizonyos tekintetben elődjéül szolgált az Európai Unió jelképeinek.

A páneurópa mozgalomra reagálva hozta létre 1926-ban Wilhelm Heile az Európai Együttműködés szervezetét, mely a német érdekek érvényesítését tűzte célul az együttműködési folyamat megvalósítása során. Ellentétben a Kalergi-féle tervvel, ez egy elitista szervezet volt, mely a befolyásos politikai és gazdasági vezető réteg megnyerését tekintette fő feladatnak.⁵

A II. világháború vége felé közeledve, az Egyesült Államok európai integrációs szerepvállalásának első lépéseként az 1944-ben megkötött Bretton Woods-i Egyezmény létrehozta a Nemzetközi Valutaalapot, mely a nemzetközi árucseré és a pénzügyek

³ Fazekas, 2008

⁴ Vámunió: a gazdasági integráció egyik fokozata, mely azt jelenti, hogy a benne részt vevő országok egymás áruira nem vetnek ki importvámot, a külső országok termékeire pedig közösen megállapított vámokat alkalmaznak.

⁵ Zsúgyel, 2000

stabilitását kívánta megteremteni oly módon, hogy a nemzeti valuták árfolyamát az amerikai dollár árfolyamához kötötte és 1%-os sávban engedte meg ingadozásukat.⁶ 1947-ben George Marshall külügyminiszter jelentette be az Európai Újjáépítési Programot. Ez egy pénzügyi segély volt, mely alapvetően amerikai áruk vásárlására volt fordítható, így legalább annyira segítette az USA gazdaságát, mint Európa talpra állását a háború okozta sokk után. Az Egyesült Államok a segítséget valamennyi országnak felajánlotta, ennek ellenére csak 16 fogadta el.⁷

1949-ben két jelentős integrációs szervezet is megalakult. Az egyik április 4-én Washingtonban, a NATO, melynek keretében, a béke és a biztonság fenntartása érdekében 12 ország egyesítette védelmi rendszerét. A másik május 5-én Londonban, az Európa Tanács, ahol a pluralista demokrácia, a jogállamiság és az emberi jogok védelme érdekében 10 ország írt alá szerződést.⁸

2. Az Európai Unió története a szerződéseken keresztül

Az EU létrejöttét, kialakulásának, bővülésének és fejlődésének történetét az alapító szerződéseken keresztül ismerhetjük meg.

- Az Európai Szén- és Acélközösségről (ESZAK/Montánunió) szóló szerződés
 - Párizs, 1951.04.18.; hatály: 1952.07.23.
 - Tagjai: Belgium, Hollandia, Luxemburg, Franciaország, NSZK, Olaszország
 - Tartalma: vámunió 50 évre a szén, acél, koks és ócskavas termékekre, valamint a szénbányászatban és az acéliparban dolgozók életkörülményeinek javítása.
- A Római Szerződések
 - a. Az Európai Gazdasági Közösséget (EGK) létrehozó szerződés
 - Róma, 1957.03.25.; hatály: 1958.01.01.
 - Tagjai: Belgium, Hollandia, Luxemburg, Franciaország, NSZK, Olaszország
 - Tartalma: a közös piac⁹ létrehozásával és a közös politikák végrehajtásával biztosítani a gazdaság kiegyensúlyozott fejlődését, az élet- és munkakörülmények javítását, a béke és a szabadság megszilárdítását.
 - b. Az Európai Atomenergia Közösséget (EURATOM) létrehozó szerződés
 - Róma, 1957.03.25.; hatály: 1958.01.01.
 - Tagjai: Belgium, Hollandia, Luxemburg, Franciaország, NSZK, Olaszország
 - Tartalma: az atomenergia békés felhasználása, illetve annak ellenőrzése.
- Az Egyesítő Szerződés
 - Brüsszel, 1965.04.08.; hatály: 1967.07.01.
 - Tagjai: Belgium, Hollandia, Luxemburg, Franciaország, NSZK, Olaszország
 - Tartalma: az ESZAK, az EGK és az EURATOM intézményeinek összevonása és az Európai Közösség elnevezés bevezetése.
- Az Egységes Európai Okmány
 - Hága, 1986.02.17.; hatály: 1987.07.01.

⁶ http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1944_julius_22_letrehozzak_a_bretton_woodszi_rendszert/

⁷ http://www.emrtk.uni-miskolc.hu/demo/eu-matrix_demo/glossary/e/euro_up.html

⁸ Fazekas, 2008

⁹ Közös piac: a gazdasági integráció magasabb foka, ahol a részt vevő országok vámunióban állnak és emellett a gazdasági faktorok - áruk, szolgáltatások, tőke, munkaerő - az országok között szabadon áramlanak.

- Tagjai: Belgium, Hollandia, Luxemburg, Franciaország, NSZK, Olaszország, Dánia, Írország, Nagy-Britannia (1973), Görögország (1981), Portugália, Spanyolország (1986)
- Tartalma: a közös piac megvalósítása 1992-ig; a gazdasági¹⁰ és a monetáris unió¹¹ elhatározása
- A Maastrichti Szerződés
 - Maastricht, 1992.02.07.; hatály: 1993.11.01.
 - Tagjai: Belgium, Hollandia, Luxemburg, Franciaország, NSZK, Olaszország, Dánia, Írország, Nagy-Britannia, Görögország, Portugália, Spanyolország
 - Tartalma: az Európai Unió elnevezés bevezetése; a három pilléren nyugvó EU létrehozása; az uniós állampolgárság intézménye; a szubszidiaritás elvének deklarálása; a konvergencia kritériumok meghatározása.
- Az Amszterdami Szerződés
 - Amszterdam, 1997.10.02.; hatály: 1999.05.01.
 - Tagjai: Belgium, Hollandia, Luxemburg, Franciaország, NSZK, Olaszország, Dánia, Írország, Nagy-Britannia, Görögország, Portugália, Spanyolország, Ausztria, Finnország, Svédország (1995)
 - Tartalma: a belső piaci szabadságot akadályozó korlátok végleges felszámolása; az állampolgári és munkavállalási jogok középpontba helyezése; az EU hatáskörének erősítése nemzetközi és külügyekben; a hatékonyság növelése az intézményi rendszerben.¹²
- A Nizzai Szerződés
 - Nizza, 2001.02.25.; hatály: 2003.02.01.
 - Tagjai: Belgium, Hollandia, Luxemburg, Franciaország, NSZK, Olaszország, Dánia, Írország, Nagy-Britannia, Görögország, Portugália, Spanyolország, Ausztria, Finnország, Svédország
 - Tartalma: az EU intézmény- és döntéshozatali rendszerének átalakítása a keleti bővítés tükrében; az integráció elmélyítése.¹³
- A Lisszaboni Szerződés
 - Lisszabon, 2007.12.13.; hatály: 2009.12.01.
 - Tagjai: Belgium, Hollandia, Luxemburg, Franciaország, NSZK, Olaszország, Dánia, Írország, Nagy-Britannia, Görögország, Portugália, Spanyolország, Ausztria, Finnország, Svédország, Ciprus, Csehország, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Málta, Szlovákia, Szlovénia (2004), Bulgária, Románia (2007)
 - Tartalma: a demokrácia kiteljesítése; hatékonyabb döntéshozatal és korszerű intézményrendszer; következetesebb külső fellépés.¹⁴

¹⁰ Gazdasági unió: a gazdasági integráció legmagasabb foka, a közös piac megvalósulása mellett az országok közös gazdaságpolitikákat fogalmaznak meg és hajtanak végre.

¹¹ Monetáris unió: az integráció azon fajtája, ahol a résztvevő országok az egymás közötti monetáris diszkriminációt csökkentik, közelítik egymáshoz a monetáris politikájukat, ezután az egymás közötti deviza-átváltásokat egy megadott sávban lebegtetik, végül rögzítik. A pénzügyi integráció legmagasabb foka egy közös pénznem bevezetése.

¹² Horváth, 1999

¹³ Horváth-Sinka, 2001

¹⁴ http://europa.eu/lisbon_treaty/full_text/index_hu.htm

II. Az Európai Unió intézményei (3 elméleti óra)

Az Európai Unió működését egy olyan intézményi hálózat biztosítja, amely a közös politikákat határozza meg és hajtja végre. Jellemzősége, hogy a szervek között nincs klasszikus hatalommegosztás, illetve keverednek a szupranacionális¹⁵ és kormányközi¹⁶ működési elvek. Az intézmények együttműködve, a feladatokat és döntésköröket megosztva szolgálják a közösségi érdekeket.

1. Az Európai Unió fő intézményei

- Európai Bizottság
 - Székhelye: Brüsszel
 - 1958-tól működik
 - Jellege: szupranacionális központi szerv, ezért a teljes semlegesség és függetlenség jellemzi.
 - Összetétele: 28 tagú biztosi testület - az elnököt és a két alelnököt is magába foglalja -, mely Biztosok Kollégiumaként heti rendszerességgel ülésezik. Az elnök minden tagra felelősséget ruház bizonyos politikai területek vonatkozásában. Mindegyikőjük munkáját a Biztosok Kabinetje segíti, melynek 6-7 fős tagsága rendszerint a Biztossal azonos nemzetiségű. Emellett 33 Főigazgatóság és 11 Szolgálat támogatja szakmai, illetve adminisztratív munkájával a működést.
 - Hatásköre: jogszabály-kezdeményezés; döntések előkészítése; az Európai Unió költségvetésének előkészítése; jogalkotás; végrehajtás; gazdasági és pénzügyi ellenőrzés; képviselet.
- Miniszterek Tanácsa
 - Székhelye: Brüsszel (április, június, október: Luxemburg)
 - 1958-tól működik
 - Jellege: a tagállamok kormányait képviseli, a nemzeti véleménykifejtés közvetlen fóruma.
 - Összetétele: kilenc működési formában a tagállamok szakminiszterei alkotják. Az Általános Ügyek és Külkapcsolatok Tanácsa, illetve a Gazdasági és Pénzügyi Tanács havi rendszerességgel ülésezik a külügy-, illetve a pénzügyminiszterek részvételével. A további hét szektorális tanács évente 4-5 alkalommal ülésezik. A Tanács Elnökségét 6 hónapos rotációban egy-egy tagállam tölti be, akik az adott időszakban néhány fontos témát előtérbe helyeznek.
 - Hatásköre: döntéshozatal; jogalkotás; végrehajtás. A szavazás során a tagállamok döntéseiket egyszerű többséggel, minősített többséggel vagy

¹⁵ Szupranacionális működési elv: azaz nemzetek fölötti, ahol a döntéshozatal az eu-s intézmények kezében van, a tagállamok szuverenitása korlátozott és a hatalom kompromisszumos megosztása révén bontakozik ki. A végső cél egy politikailag egységes Európa.

¹⁶ Kormányközi működési elv: ahol a hatalmat a tagállamok birtokolják a döntéshozatal során és ahol az egyes állam a többséggel szemben is érvényesítheti érdekét.

egyhangúan hozzák meg. Összesen 352 szavazattal rendelkeznek, melyet a népesség arányában osztanak meg.

- Európai Tanács
 - Székhelye: nincs
 - 1974-től működik
 - Jellege: „szupertanács”, melyet teljes politikai legitimáció jellemez.
 - Összetétele: az Európai Unió állam-, illetve kormányfői alkotják. Évente minimum két alkalommal ülésezik.
 - Hatásköre: egyeztetés; az unió stratégiai irányvonalainak kijelölése. Konszenzussal dönt, ugyanakkor nem alkot jogszabályt.
- Európai Parlament
 - Székhelye: Strasbourg (plenáris ülések) és Brüsszel (rendkívüli- és bizottsági ülések)
 - 1958-tól működik
 - Jellege: az Európai Unió állampolgárainak képviselője.
 - Összetétele: 1979 óta a képviselőket közvetlenül választják. A jelenleg 766 tagú testület helyeink számát az egyes tagországok népességének arányában állapítják meg. A képviselők politikai frakciókba tömörülve dolgoznak. Az előkészítő munka a szakbizottságokban, a döntések meghozatala a plenáris üléseken történik.
 - Hatásköre: jogalkotás; a költségvetés elfogadása; politikai ellenőrzés és beszámoltatás; perbeli képviselet.
- Európai Bíróság és Első fokú Bíróság
 - Székhelye: Luxemburg
 - 1958 óta működik
 - Jellege: szupranacionális szerv
 - Összetétele: minden tagállamból, mindkét szinten egy-egy bíró, akik hazájukban magas bírósági rangot betöltött szakemberek közül kerülnek ki. A konkrét ügyeket teljes ülésen, nagytanács (13 tag) vagy bírói tanács (3-5 tag) formájában viszik véghez. Az ügyészi feladatokat egy közülük kirendelt bíró látja el.
 - Hatásköre: a közösségi intézkedések és szervek működésének törvényességi felügyelete; a közösségi jog betartatása; a közösségi jog alkalmazásának biztosítása.
- Számvevőszék
 - Székhelye: Luxemburg
 - 1977-től működik
 - Jellege: szupranacionális szerv
 - Összetétele: minden tagállamból egy személy, akik országukban külső ellenőrzést végző szervezetekhez tartoznak/tartoztak. Számviteli, adminisztratív és morális szempontokat érvényesítenek az ellenőrzések során. Ezekről eredményéről éves jelentést készítenek, melyet az Európai Unió hivatalos lapjában publikálnak.
 - Hatásköre: az EU költségvetésének teljes körű vizsgálata; a közpénzek felhasználásának ellenőrzése; a közvélemény tájékoztatása.
- Európai Központi Bank
 - Székhelye: Frankfurt
 - 1994-től működik
 - Jellege: szupranacionális szerv

- Összetétele: Rt. formájában működik, melynek alaptőkéjét a tagállamok jegyzik GNP arányosan. Az Általános Tanácsnak minden tagállam központi bankjainak elnökei a tagjai, míg a Kormányzótanácsnak a Monetáris Unió tagországainak jegybankelnökei.
- Hatásköre: az Európai Unió monetáris politikájának meghatározása és végrehajtása; devizaműveletek végzése; euró kibocsátás; a fizetési rendszerek zavartalan működésének előmozdítása.¹⁷

2. Az Európai Unió egyéb intézményei

- Európai Beruházási Bank
 - Székhelye: Luxemburg
 - 1958-tól működik
 - Jellege: szupranacionális szerv.
 - Összetétele: Rt. formájában működik, melynek alaptőkéjét a tagállamok adták össze gazdasági súlyuknak megfelelően. A Kormányzótanácsot a tagállamok pénzügyminiszterei alkotják.
 - Hatásköre: az EU gazdasági fejlődésének előmozdítása; beruházási célú kölcsönök folyósítása; együttműködés hasonló jellegű nemzetközi szervezetekkel.
- Gazdasági és Szociális Bizottság
 - Székhelye: Brüsszel
 - 1994-től működik
 - Jellege: az Európai Unió munkaerő-piaci szereplőinek képvisellete.
 - Összetétele: a 353 képviselő népességarányosan kerül be a tagállamokból. Ők a társadalmi élet különböző csoportjait – munkavállalókat, munkaadókat, érdekcsoportokat – képviselik.
 - Hatásköre: véleményeket bocsát ki a Tanács és a Bizottság számára.
- Régiók Bizottsága
 - Székhelye: Brüsszel
 - 1994-től működik
 - Jellege: az Európai Unió területi egységeinek és azok lakosainak képvisellete.
 - Összetétele: a 353 képviselő népességarányosan kerül be a tagállamokból. Ők a települések, kistérségek, megyék, régiók képviselői.
 - Hatásköre: véleményeket bocsát ki a Tanács és a Bizottság számára.
- Európai Ombudsman
 - Székhelye: Strasbourg
 - 1994-től működik
 - Jellege: szupranacionális szerv.
 - Összetétele: az Európai Ombudsman egy személy, aki valamely tagállamból érkezik.
 - Hatásköre: az európai uniós intézmények hibás működésével kapcsolatos panaszokat vizsgálja ki, mint pl. diszkriminációk, hatalommal való visszaélés, adminisztratív szabálytalanságok. Fordulhat hozzá ezek ügyében bármely uniós állampolgár, illetve az EU területén bejegyzett székhellyel rendelkező jogi személyek. Vizsgálata eredményéről, ajánlás tervezetéről jelentést készít.

¹⁷ Szabolcsi, 2009

- Konvent
 - Székhelye: nincs
 - 2002. február. 28. – 2003. június
 - Jellege: szupranacionális szerv.
 - Összetétele: szakértők, akiket meghatározott témában kérnek fel az együttműködésre.
 - Hatásköre: az Alkotmányszerződés tervezetének elkészítése.¹⁸

¹⁸ Fazekas, 2008

III. Az Európai Unió működése (1 elméleti óra)

1. Az EU jogrendszere

Közösségi jog, azaz az „Acquis Communautaire” az Európai Unió joganyaga. Ez a saját jogrendszer - több mint 80 ezer oldalnyi anyag - azokat a területeket szabályozza, amelyekben a tagállamok a szerződéseken keresztül átengedték hatáskörüket az EU-ra. A közösségi jog elsőbbséget élvez, mind a korábban, mind a később keletkezett nemzeti jogszabályokkal szemben. A szerződésben nem kezelt hatáskörök a tagállamok szuverenitásához tartozik a továbbiakban is.

A jogrendszer nem csupán a közösség intézményeinek és a tagállamoknak a feladatait, hatáskörét szabályozza, így lehetővé téve a döntéshozást, a tevékenységek és a politikák működését, de a közösségi jog a magánszemélyekre és jogi személyekre is vonatkozik, amelyet a tagállamok bíróságainak is alkalmazni kell.¹⁹

A közösségi jogforrások rendszere az alábbi:

- Az elsődleges jogforrások:
 - alapító szerződések, illetve ezek módosításai, kiegészítései
 - költségvetési szerződések
 - csatlakozási szerződések
- A másodlagos jogforrások, melyeket az uniós intézmények hoznak létre a jogalkotás folyamatán keresztül. Ezek a jogforrások a szerződésekben meghatározott célok, feladatok megvalósulását segítik elő:
 - az európai törvény olyan jogi norma, mely minden tagállamban kötelező
 - az európai kerettörvény egy jogszabály, mely az elérendő célokat illetően kötelezi a tagállamokat, de a cél megvalósítása a tagállamok feladata
 - az európai rendelet az előző kettő végrehajtására szolgál
 - az európai határozat olyan jogi aktus, amely meghatározott címzettekhez szól és konkrét ügyekre vonatkozik
- További, avagy kvázi jogforrások:
 - az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlata
 - a nemzetközi jog
 - az általános jogelvek, amelyek alkalmasak arra is, hogy csökkentsék az adott országok jogrendszerei között meglévő különbséget és elősegítsék a közösségi jogrend érvényesülése szempontjából a legmegfelelőbb megoldást. Ezek a közösségi jog közvetlen alkalmazhatósága, a közösségi jog elsőbbsége, a szolidaritás elve, a szubszidiaritás elve, az egyenlőség, a diszkrimináció tilalma, a verseny torzításának tilalma, az állami támogatás tilalma, hallgattassék meg a másik fél is, hatékony jogi felülvizsgálat, equity, a jóhiszeműség, a jogbiztonság, az arányosság elve, az alapvető szabadságjogok, a nemzeti elbánás elve és a kölcsönös elismerés elve.²⁰

¹⁹ <http://www.kszsz.org.hu/archiv/jogtar/4szakany/7-0916b.htm>

²⁰ <http://zskflnk.uw.hu/nk/EUkozossegiJogrendje.htm>

2. Döntéshozatali eljárások

A jogalkotás folyamatában az Unió három fő intézménye, a Bizottság, a Tanács és a Parlament vesz részt olyan módon és feladatmegosztással, amely biztosítja a közösségi és nemzeti érdekek harmóniáját, kiegyensúlyozottságát.

A jogszabály kezdeményezésének monopóliuma a Bizottság kezében van. A Bizottság gyűjti össze a tapasztalatokat, problémákat, javaslatokat, konzultálva a szakértőkkel, a tagállamok megfelelő intézményeivel, a társadalom rétegeivel a szociális és civil párbeszéd keretein belül. A törvényjavaslatokat a főigazgatóságok dolgozzák ki, majd a megfelelő bizottsági osztályon vitára bocsátják, módosítják a javaslatot. A szakmai egyeztetés után a jogi osztály és a biztosok kabinetjei vizsgálják felül. Hivatalossá akkor válnak, ha a biztosok heti ülésükön elfogadták és a Tanács, illetve a Parlament elé terjesztik, elindítva ezzel a döntéshozatali eljárási útját.

Tárgyköröktől függően az alábbi döntési mechanizmusokat alkalmazzák:

- Konzultációs eljárás: ebben az esetben a Tanács dönt, de csak a Parlament előzetes véleményének kikérése után. A véleményt nem köteles elfogadni, de hiányában nem hozhatja meg a döntést.
Alkalmazási területei: európai állampolgársági ügyek, mezőgazdaság politika, kohéziós ügyek.
- Együttműködési eljárás: ennek során szintén a Tanács dönt, miután kikérte a Parlament véleményét, viszont azt csak egyhangúan utasíthatja el. Ellenkező esetben vissza kell vonni a jogszabályt.
Alkalmazási területei: gazdasági- és pénzügyek.
- Hozzájárulási eljárás: ebben az esetben is a Tanács a döntéshozó, de ehhez a Parlament egyetértése szükséges, ennek hiányában a Tanács nem szavazhat. A Parlamentnek tehát vétőjoga van, de csak igen/nem döntést hozhat, nincs lehetősége módosításra.
Alkalmazási területei: nemzetközi szerződések, csatlakozási megállapodások, strukturális alapok, választási rendszer, tagállamok elleni szankciók.
- Együttdöntési eljárás: az eljárás során a Parlament a Tanács mellett társ-jogalkotóvá vált.
Alkalmazási területei: a közös politikák zöme.
- Információs eljárás: melyet mára kevés területen alkalmaznak. Ennek során a Tanács és a Bizottság nem egyeztet a Parlamenttel, egyedül a Tanács hozza meg a döntést. Ez a folyamat a "Bizottság javasol, a Tanács elrendel" szóhasználattal terjedt el.
- Alkalmazási területei: a harmadik országok irányába mozgó tőke, minimum importár meghatározása, közös vámtarifa megváltoztatása.
- Költségvetési eljárás: ennek során a kötelező kiadások esetében a Parlament módosításokat tesz és a Tanács játssza a döntő szerepet, míg a nem kötelező kiadások esetében a Parlament fogadhatja el a módosításokat. Az eljárás maga két-két olvasatot tartalmaz mind a Tanács, mind a Parlament előtt, aminek sikertelensége esetén a teljes eljárás előlről kezdődik.
- Egyeztetési eljárás: Kevésbé alkalmazott forma, illetve akkor alkalmazható, ha a jogszabálynak általános érvényű, nagy volumenű pénzügyi vonzata van, és nem a kötelező kiadások körébe tartozik.²¹

²¹ <http://www.corvinusembassy.com/ep/?page=7&corvina=7&level=3&content=53>

IV. Régiófejlesztés (2 elméleti óra)

1. Az EU közösségi politikái

Az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó Római Szerződés meghatározott négy olyan területet - kereskedelempolitika, mezőgazdasági politika, közlekedéspolitika, versenypolitika -, ahol a tagországok az egységesülés felé törekednek úgy, hogy a területeket érintő kérdésekben a közösségi döntéshozatalra bízzák ezek szabályozását.

Az évtizedek során a közös politikák száma folyamatosan bővült és ma az alábbiak szerint alakul:

- Az EU kizárólagos hatáskörébe tartozó politikák:
 - vámunió
 - versenyszabályok
 - monetáris politika
 - a tengerek biológiai erőforrásainak megőrzése
 - közös kereskedelempolitika
 - a közösség által megkötött nemzetközi megállapodások
- Megosztott hatáskörbe tartozó politikák:
 - belső piac
 - szociálpolitika
 - gazdasági, társadalmi és területi kohézió
 - mezőgazdasági és halászati politika
 - környezetvédelem
 - fogyasztóvédelem
 - közlekedéspolitika
 - transzeurópai hálózatok
 - energiapolitika
 - a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésének térsége
 - kutatás, technológiafejlesztés, úrkutatás
 - fejlesztési együttműködés és humanitárius segítségnyújtás
- Gazdasági- és fejlesztési politikák összehangolása
- Közös kül- és biztonságpolitika
- Az EU támogató, összehangoló és kiegészítő intézkedései:
 - emberi egészség védelme és javítása
 - iparpolitika
 - kultúra
 - idegenforgalom
 - oktatás, ifjúság, sport és szakképzés
 - polgári védelem
 - igazgatási együttműködés²²

²² http://5mp.eu/fajlok/jegyzet/ekp_teljes_www.5mp.eu_.pdf

2. A regionális politika sajátosságai

Az Európai Unió legfontosabb célja a gazdasági egység erősítése, a térség versenyképességének, fejlődésének növelése és mivel a közösség történetében tapasztalhatóvá vált, hogy az eltérő szintű gazdasági fejlettség gátolja a növekedést, a piac optimális kihasználását, így fontos feladat a gazdasági és szociális különbségek kiegyenlítése. A cél nem az, hogy eltűnjenek az adottságokból eredő különbségek - nyelvi, kulturális, természeti, stb. -, hanem hogy az ezekből adódó hátrányokat mérséklődjenek és a gazdasági elmaradottság csökkenjen.

A Római Szerződésben még nem fogalmazódott meg ez a törekvés, mert ekkor a gazdasági növekedéstől várták a területi kiegyenlítődést. A regionális politikáért felelős főigazgatóság 1967-ben jött létre a nemzeti politikák koordinációjára, 1975-ben indult az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) működése, majd az Egységes Európai Okmány nevesítette a közösségi politikák között a regionális politikát.²³

1988-ban a Delors - csomag reformálta meg a rendszert. Ennek részét képezik a regionális politika alapelvei:

- A szubszidiaritás, mely szerint a döntéseket és a végrehajtást arra a területi szintre kell helyezni, amely a legnagyobb átlátással és kompetenciával rendelkezik a feladat megvalósításához. Alapesetben ez az állampolgárokhoz legközelebbi szint, többnyire a település kell, hogy legyen. Magasabb szintű intézkedésre csak akkor van szükség, ha az adott célkitűzés elérése csak ekképp garantálható.
- Az addicionalitás azt jelenti, hogy az EU forrásai kiegészítő jellegűek, azaz nem használhatók fel a nemzeti támogatási formák helyettesítésére, kiváltására. Ez azt is takarja, hogy a támogatások felhasználásához mindig szükséges meghatározott fokú társfinanszírozás, tehát a közösség nem támogat olyan célokat, amelyeket a tagország maga nem finanszíroz.
- A koncentráció egyrészt a regionális politika különféle eszközei összehangoltságát jelenti, másrészt azt, hogy a támogatásokat a leginkább rászoruló régiókba összpontosítják a szétforgácsolódás elkerülése, a hatékonyság növelésére érdekében.
- A programozás a támogatás átfogó stratégiája, mely szerint a fejlődést komplex módon szolgáló célkitűzések szerint biztosítanak finanszírozást az alapok, nem különálló projekteket támogatnak.
- A partnerség az elv, mely az együttműködés fontosságát foglalja magában a programok előkészítésében, finanszírozásában végrehajtásában, a sikerében érdekelt érintettekkel. Ennek értelmében minden fázisban a társadalom legszélesebb részvételére kell törekedni. A partnerségnek van horizontális és vertikális vetülete, tehát a különböző döntéshozatali szintek együttműködésén kívül pl. a helyi önkormányzatok együttműködését is magába foglalja.²⁴

A partnerség céljai:

- minden résztvevő elképzelését figyelembe venni, hisz gyakran csak a munka során döbbenek rá a résztvevők, hogy ugyanazt akarják, mint a

²³ Kende-Szűcs, 2005

²⁴ <http://www.bmeip.hu/download/engemiserint/EU%20regionalis%20politikaja.pdf>

többiek, csak erről nem is tudtak

- kiváltani a fejlesztések egymást erősítő hatását, mert egy jól működő partnerségben a végeredmény mindig több mint csak az összeadandók összessége, tehát amit a partnerek önállóan is elérnének
- hatékony megoldást találni, mivel sokféle intézményt és embert kapcsolnak be munkájukba és ezek nagyon szerteágazó tapasztalatokkal rendelkeznek

A partnerségből származó előnyök:

- a probléma alaposabb elemzése, az okok, okozatok és hatások határozottabb megkülönböztetése
- különböző anyagi források mobilizációja
- innovatív megoldások
- a nyilvánosság széleskörű támogatása
- anyagi megtakarítás
- a demokratikus elvek betartása az irányításban helyi és regionális szinten
- kellő rugalmasság új megoldások keresésénél
- a régió adminisztratív kapacitásainak fejlesztése

A partnerségi együttműködéssel együtt járó nehézségek:

- a megoldás keresése időigényes
- a partnerség menedzselése nagyon igényes, pl. a kommunikációs csatornák működtetése és szervezési kérdések
- a fejlesztési folyamat finanszírozása sokkal több nehézségbe ütközik

A partnerség építésének fő buktatói:

- bizalmatlanság és kevés információ, főként többszektoros együttműködéseknel
- a közös célok nem elérése, a motiváció és az érdeklődés lanyhulása
- „az erők egyenlőtlen eloszlása“, ha az egyik partner helyzeti előnyét kihasználva átgázol a többiekkel
- a szabályok és alapvető etikai normák be nem tartása, azaz az emberi faktorból eredő veszélyek.
- érdekellentétek
- destruktív rivalizálás, amikor nem értik a partnerség alapeszméjét

A partnerség építésének lépései:

1. Kezdeményező fázis, azaz a partnerek meghatározása és a közös cél megkeresése.
2. Közös megoldás keresése, amikor már pontosan tudják, hogy mit szeretnének közösen megoldani és milyen cél felé szeretnének eljutni.
3. Intézményesülés, mely szerint a partnerség építésében első lépésként ajánlatos egy együttműködési szerződés kötése a partnerek között. A megállapodás szövegét a partnerek együtt dolgozzák ki. Egy ilyen megállapodásból nem hiányozhat: a vízió és a partnerek együttműködésének célja; a partnerek önkéntes és szabad szerepvállalása a cél elérése érdekében; legalább néhány alapvető feladat vagy szerep megnevezése; a legfontosabb eljárások meghatározása.
4. A célok, tevékenységek és források meghatározása, azaz stratégia és cselekvési terv készítése, amely minden partner számára megfelel, motiválni tudja a résztvevőket a cselekvésre.

5. Szervezeti fejlődés, amikor az alapvető funkciók - döntés, végrehajtás, ellenőrzés - elosztása kerülnek.
6. A kijelölt feladatok megvalósítása csapatmunkával.
7. Hatásvizsgálat és az eredmények értékelése: Mit sikerült elérni és mit nem? Milyen messzire jutottak a probléma megoldásában? Milyen mértékben fejlődött az együttműködés, a partnerség? Jelen vannak még az alapító tagok? Lettek új tagok? Milyen mértékben sikerült bekapcsolni a nyilvánosságot?²⁵

Az EU a Strukturális Alapok nevű támogatási eszközcsoportot hozta létre a kedvezőtlenebb helyzetű régiók felzárkóztatására, a regionális fejlettségbeli különbségek mérséklésére, a gazdasági és szociális összetartás erősítésére, az életszínvonalbeli eltérések csökkentésére:

- Az Európai Regionális Fejlesztési Alap feladata beruházások révén a gazdasági és társadalmi kohézió erősítése, a regionális egyenlőtlenségek felszámolása és a régiók fejlesztésében való részvétel az alábbi területeken: versenyképességet növelő infrastruktúrafejlesztés a kis- és középvállalkozásokra fókuszálva; új technológiák és innovációk bevezetését támogató K+F; információs társadalom fejlesztése; nemek közti egyenlőség, határokon átnyúló együttműködések.
- Az Európai Szociális Alap (ESZA) célja a munkaerőpiac alkalmazkodóképességének növelése és a humánerőforrás fejlesztése. Az Alap által támogatott programok kezdeményezettjei személyek és szervezetek is lehetnek. Keretein belül egyre nagyobb hangsúlyt kap az információs társadalom, illetve az oktatási rendszerek hatékonyságának növelése.
- Az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap (EMOGA) célja, hogy elősegítse a mezőgazdaság termelékenységének növekedését, a gazdálkodók és a szektorban dolgozók jövedelmének növekedését, illetve a mezőgazdasági termékek piacának stabilitását.
- A Halászati Orientáció Pénzügyi Eszközei (HOPE) a közösség vizeinek túl halászata következtében a halászattal érintett települések gazdaságának átalakítása, illetve a halállomány újratelepítése, a szektorban versenyképes vállalatok létrehozásának segítése.²⁶

A Strukturális Alapok területi felhasználási szintjei általában a régiók, melyek társadalmi tércategóriák a települési szint fölött, illetve a nemzeti szint alatt és betagozódnak az adminisztráció megkönnyítése érdekében létrehozott (NUTS - Nomenclature of Territorial Units for Statistics). Ennek szintjei:

- NUTS 1: országok
- NUTS 2: régiók
- NUTS 3: megyék
- NUTS 4: kistérségek
- NUTS 5: települések

A Strukturális Alapok támogatásaiban általában a NUTS 2 és NUTS 3 régiók programjai szerepelnek. Az új tagországokkal kivételt tett az EU 2006-ig és NUTS 1, azaz

²⁵ Kulcsár, 2013

²⁶ Bakos, 2002

országos szinten is kidolgozhatták fejlesztési programjukat, ahogy ezt Magyarország is tette.²⁷

A Strukturális Alapok három fő célkitűzés köré csoportosulnak:

- 1. célkitűzés: a hátrányos helyzetű térségek fejlődésének, strukturális átalakulásának elősegítése. Feltétele, hogy a régió ne érje el az Európai Unió GDP átlagának 75%-át.
- 2. célkitűzés: a strukturális nehézségekkel küzdő területek gazdasági és szociális átalakulásának támogatása. Általában olyan területek tartoznak ez alá, ahol kiugróan magas a munkanélküliség, bűnözés, alacsonyak a bérek.
- 3. célkitűzés: a képzés, a szakképzés és a foglalkoztatáspolitikai modernizálása és a megváltozott körülményekhez történő alkalmazkodás segítése azokban a régiókban, amelyek nem tartoznak az 1. célkitűzés alá.

A Strukturális Alapok szabályozása szerint az 1. célkitűzésbe tartozó régióknak Nemzeti Fejlesztési Tervet, új nevén Nemzeti Stratégiai Referenciakeret (NSRK) kell készíteni, amennyiben a támogatás meghaladja az 1 milliárd Eurót. A Nemzeti Stratégiai Referenciakeret egy átfogó, a régió jövőképét meghatározó stratégia, amely tartalmazza a végrehajtás koordinációjára vonatkozó rendelkezéseket is. A tagállamoknak a támogatásokat Operatív Programok (OP-k) alapján kell strukturálni, amely már a felhasználás eszközrendszerét, módszerét is magába foglalja. Monitoring bizottságokat kell felállítani ezek ellenőrzésére, amely szintén a tagországok feladata. A monitoring bizottságot az irányító hatóság elnöklete alatt működik, és biztosítja a pénzeszközök felhasználásának minőségét és hatékonyságát. A monitoring bizottságok összetétele a tagállamok felelőssége, legtöbb esetben civil szervezetek képviselői is helyet kapnak.²⁸

A Strukturális Alapok költségvetéséből részesül a Közösségi Kezdeményezések programcsoport is, amelyek lehetőséget biztosít arra, hogy a tagállamok az EU egésze számára fontos, de a hagyományos regionális politika területén kívül eső problémáikat innovatív módon oldják meg és tapasztalataikat a többi ország felé elérhetővé tegyék.

- Interreg: a határokon átnyúló, interregionális együttműködések támogatása, amelyek elősegítik az európai térségfejlesztést.
- Leader: a vidéki területek felzárkóztatása a helyi szereplők aktív közreműködésével, partnerségük alapján.
- Equal: a munkavállalás egyenlő esélyének biztosítása a diszkrimináció leküzdésével, amelynek fő prioritásai a foglalkoztathatóság javítása, a vállalkozói készségek fejlesztése, alkalmazkodóképesség növelése, egyenlő esélyek biztosítása férfiak és nők számára.
- Urban: a válságban lévő városok, városi térségek megújítása, olyan városfejlesztési stratégiák alapján, amelyeket a helyi vezetők a város társadalmi életének legszélesebb körével együtt dolgoz ki.²⁹

Az Európai Unió által meghatározott prioritások és politikák végrehajtását szolgáló cselekvési akciókat nevezzük közösségi programoknak, amelyek nagyon sokrétűek, a közösség beavatkozási területeinek szinte teljes részét lefedik.

²⁷ Nemes Nagy-Szabó, 2001

²⁸ Bakos, 2001

²⁹ <http://www.tka.hu/upload/docs/kepzesek/SA30/5uniostamogatasok.pdf>

Finanszírozásuk az EU általános költségvetéséből történik. Jelenleg 38 Közösségi Program fut. Közülük néhány:

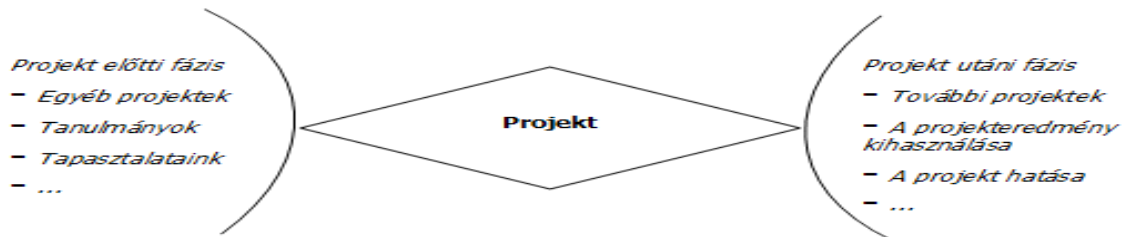
- Socrates: oktatási együttműködés az oktatás valamennyi szintjén
- Life: környezetvédelmi beruházások, természet megőrzése, együttműködés a harmadik világ országaival
- Leonardo: együttműködés a szakképzés területén
- Tempus: a felsőoktatási rendszerek fejlesztése
- Erasmus: az oktatás minőségének javítása
- E-Learning: oktatási és képzési rendszerfejlesztés
- Kultúra 2000: kulturális együttműködések támogatása
- Ifjúság 2000: ifjúsági együttműködések, nemzetközi cserekapcsolatok
- eEurope: közigazgatási szervek közötti adatáramlás, biztonságos internethasználat, digitális tartalomfejlesztés
- Daphne: az erőszak és a bűnözés elleni fellépés
- Gender Equality: nemek közötti egyenlőség
- Town Twinning: testvérvárosi kapcsolatok
- Combatin Discrimination: a társadalmi kirekesztettség elleni küzdelem³⁰

³⁰ http://www.hunsor.se/dosszie/EU_Kezikonyv_150.pdf

V. Projektírás (2 gyakorlati óra)

A projekt olyan egyedi folyamat, mely:

- átmeneti jellegű, ismerjük kezdetét és végét,
- pontosan meghatározott költségei és erőforrásai vannak,
- konkrét helyzetet vagy feladatot old meg
- eredménye változás.

A projektek „bukásának” leggyakoribb oka a helyzeti elemzések hiánya. Az eleve megalapozatlan projekteket nehezen támogatják, hisz hiányzik a háttér, illetve sikertelenek lesznek, és csak pocskolják a támogató pénzét, az emberek munkáját. Ezért először alaposan elemezzük, milyen helyzetben is vagyunk tulajdonképpen?

A helyzetleírás a következő lépéseket tartalmazza:

- A projektötlet a célcsoport szempontjából.
Elsősorban azt vizsgáljuk meg, valóban arra van-e célcsoportunknak szüksége, amit mi tervezünk? Egyszerű igényfelméréssel, néhány találkozóval tisztázhatjuk, mekkora az ötletünk létjogosultsága?
- Szervezetünk belső környezetének vizsgálata.
Megnézzük, milyen tudás, tapasztalat, kapcsolatok, módszerek találhatóak meg szervezetünkben, melyek pozitívan vagy akár negatívan is befolyásolhatják a projektet. Mi az a szervezetünkben, ami a projektet segítené? Mi az, ami akadályozná?
- Szervezetünk külső környezetének vizsgálata.
A szervezetünkön kívül ki vagy mi tudná segíteni vagy akadályozni a projektet?

Kérdések, feladatok: keressen valós példákat sikeres és sikertelen projektekre, elemezze azoknak történetét!

A SWOT elemzést a szervezet belső erős és gyenge pontjai, valamint a külső lehetőségek és veszélyek felsorolására használjuk. A szervezet, hatással lehet belső erős és gyenge pontjaira, de a külső veszélyeket és lehetőségeket nem tudja befolyásolni. Ezek a lehetőségek és veszélyek azonban hathatnak szervezetünkre. A projekt helyzetleírásakor a SWOT elemzést a projekt szemszögéből nézve készítjük el.

A következő kérdésekre keressük a választ:

- Melyek projektünk azon erős pontjai, amelyek elősegítik megvalósítását? Hogyan tudnánk őket megerősíteni és ezzel növelni pozitív hatásukat?
- Melyek projektünk azon gyenge pontjai, amelyek akadályozhatnák a megvalósítását? Hogyan csökkentjük hatásukat?

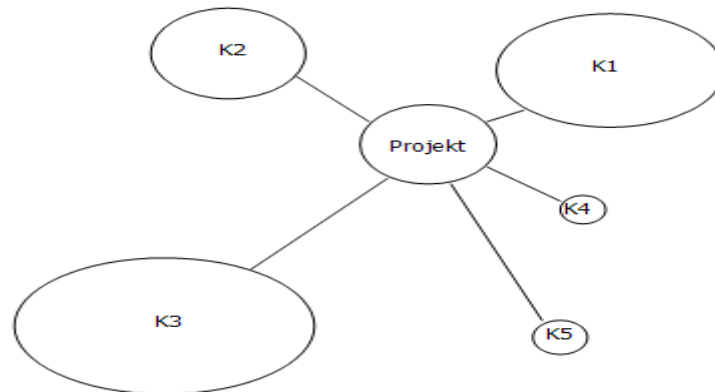
- Melyek azok a lehetőségek a külső környezetben, amelyek segíthetik a projekt megvalósítását? Hogyan tudjuk őket a lehető legjobban kihasználni?
- Melyek azok a veszélyek, amelyek a projektre a külső környezetből leselkednek? Hogyan tudjuk kivédeni őket?

Az érintettek Venn-diagrammally végzett elemzésének célja: meghatározni, ki és hogyan tudja befolyásolni projektünket, valamint megtervezni, milyen kapcsolatban leszünk a projekt érintettjeivel. A projekt érintettje minden olyan ember, csoport, szervezet, intézmény vagy cég, melyek valamilyen formában hatással vannak a projektre, vagy a projekt hat rájuk. Minden érintettnek megvannak saját projekttel kapcsolatos céljai, lehetőségei, tudása, kapacitása és érdeke. A projekt tervezésekor ezeket felsoroljuk, feldolgozzuk és megpróbáljuk megérteni.

Az érintettek elemzését a következő módon végezzük:

- Felsorolunk mindenkit, aki hatással lehet projektünkre vagy érdeklődik a projekt iránt.
- Minden érintettnél felsoroljuk, mit vár el a projekttől, valamint azt, mennyire szeretné és mennyire tudja befolyásolni a projektet.
- Felsoroljuk, mit vár el projektünk az egyes érintettektől és milyenek a projekt lehetőségei, hogy befolyásolják őket.
- Meghatározzuk stratégiáinkat az egyes érintettekkel való kapcsolatainkra vonatkozóan úgy, hogy azok a lehető legnagyobb mértékben támogassák a projektet.

Az érintettek Venn-diagrammally végzett elemzésekor az ábra közepén elhelyezkedő kör a projektünket szimbolizálja, a többi kör pedig egy-egy érintett. A körök nagysága az érintett projektre gyakorolt hatásának erejét jelzi, míg a távolság a középponttól a projekttel való kapcsolatát.

Kérdések, feladatok: elemezze saját környezetét SWOT módszerrel, illetve válaszon egy projektötlete és elemezze annak érdekelt nyilvánosságát!

A projekt tervezése alatt értjük a projekteredmény meghatározását, és mindannak a felsorolását, amire szükségünk van az eredmény eléréséhez. A tervezés meghatározza az egész projekt minőségét, ezért a projekt olyan lesz, amilyenek a tervei. Természetesen, a projekt egyedi jellegéből adódóan, nem tudunk mindent a legaprólékosabban előre megtervezni.

A projekt tervezése a következő lépésekből áll:

- Meghatározzuk a projekt céljait.

- Felsoroljuk azokat a részeredményeit, melyek megvalósítása a projektcélok eléréséhez vezet.
- Felsoroljuk az emberi erőforrásokat, melyekre a projekt folyamán szükségünk lesz.
- Felsoroljuk az egyéb erőforrásokat, melyekre a projekt folyamán szükségünk lesz.
- Kiszámítjuk, mennyi időre lesz szükségünk az egyes projektrészek megvalósításához, és elkészítjük az időtervet.
- Elkészítjük a projekt költségvetését.
- Felsoroljuk a projektkockázatokat, vagyis a projekt belső gyenge pontjait és a projekten kívüli veszélyeket, melyek akadályozhatják a projektet és megtervezzük hatásuk minimalizációját.
- Eldöntjük, a projektkontroll és értékelés mely eszközeit fogjuk használni.
- Elgondolkodunk a projekt utáni fázisról, vagyis a projekt fenntarthatóságáról.

Kérdések, feladatok: fogalmazza újra az előbbi projektet a tanultak szempontjából!

A projekt egyik ismérve az, hogy eredménye a változás. A projekttervezés első lépéseként tehát meg kell határozni ezt a változást, vagyis meg kell fogalmazni a projekt céljait.

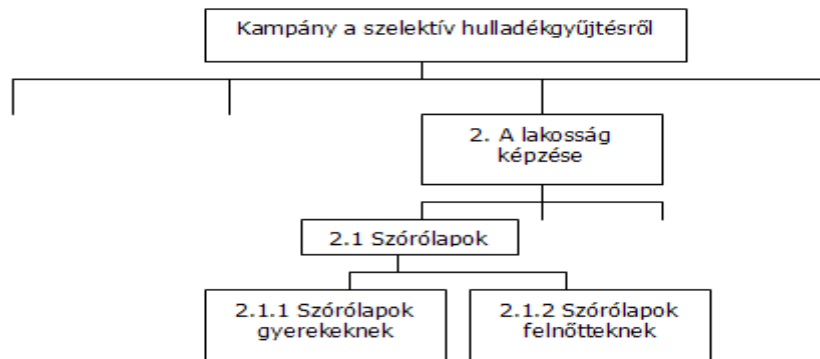
A célok meghatározásánál ajánlatos néhány alapelvet betartani:

- A projekt céljainak projektcsapat és egyéb érintettek számára érthetőnek és egyértelműnek kell lenniük. Definíciójuknak minőségi és mennyiségi mutatókat is kell tartalmazniuk.
- A célok minőségi és mennyiségi tulajdonságainak ellenőrzéséhez és értékeléséhez hozzáférhető eszközökre és forrásokra van szükségünk.
- A projektcéloknak reálisnak kell lenniük, egyébként nincs értelme a projekt kivitelezésének.

Attól függően, hogy a projekt mely fázisában érjük el a célokat, a következő csoportokba osztjuk őket:

- Stratégiai célok
- Mely stratégiai cél vagy stratégiai célok megvalósítását támogatja a projekt?
- A projekt sikeres kivitelezése még nem jelenti azt, hogy a stratégiai cél megvalósul. A projekt csak hozzájárul az stratégiai cél eléréséhez valamikor a projekt bezárása után, a projekt utáni fázisban. A stratégiai cél eléréséhez általában több projektre van szükségünk. Egy projekt több stratégiai célt is támogathat.
- Projektcél
- A projekt célja az a változás, melyet a projekttel el akarunk érni. A projektet azért valósítjuk meg, hogy ez a változás bekövetkezzen.
- Részcélok

A projekt célját lebontjuk részcélokra az ún. célfa segítségével. A részcélok meghatározásával megteesszük az első lépést a projekt struktúrájának kialakítása felé.

Kérdések, feladatok: fogalmazza újra a munkaprojekt céljait stratégiai és közvetlen szinten!

A projektterv alapját a projekt tevékenység-struktúrája képezi. Megjelölésekor gyakran találkozhatunk a WBS rövidítéssel, amely az angol megfelelőjéből, a Work Breakdown Structure-ból származik. A tevékenység-struktúra azokat a tevékenységeket tartalmazza, amelyeket el kell végeznünk ahhoz, hogy elérjük a projektcélt. Ezek a tevékenységek komplexek, átmeneti jellegűek, meghatározott kezdettel és véggel rendelkeznek, eredményeik a projekt rész céljainak teljesítésével azonosak.

A tevékenység-struktúra és a benne felsorolt tevékenységek (az angolban munkacsomag - work package, WP) képezik minden további tervezés alapját a projektben, így az időterv megtervezésének, a költségvetés elkészítésének, valamint a projektkezelésnek is.

A tevékenység-struktúra a projektben elvégzendő tevékenységek hierarchikus elhelyezése. Építésénél felülről lefelé haladunk. A legfelsőbb szinten, a hierarchia csúcán, a projektben elvégzendő teljes tevékenység található, az alatta lévő szinten a fő tevékenységi csomagok, amelyek tovább bonthatóak az alsóbb szinteken.

Kérdések, feladatok: rajzolja fel a tevékenységek hierarchikus ábráját!

A tevékenység-struktúra elkészítésével meghatároztuk a projektben elvégzendő tevékenységeket. A következő lépés a tervezésben egy döntéshozatal arról, milyen emberi erőforrásokra lesz szükségünk ezeknek a tevékenységeknek az elvégzéséhez.

Alulról felfelé haladunk. A legalsó szinten található összes tevékenységnél felsoroljuk az elvégzésükhöz szükséges emberi erőforrásokat. A felsőbb szinteken összeadjuk az alsóbb szinteken felsoroltakat. Ebben az első lépésben még csak azokban a feladatokban gondolkodunk, melyek az egyes tevékenységekben keletkeznek.

Az egész projekt folyamán szükségünk lesz egy projektvezetőre.

Miután felsoroltuk a feladatokat, meghatározzuk, mennyi időre lesz szükség az elvégzésükhöz. A munkaidő egysége lehet óra, nap (általában 8 munkaóra), hét (általában 5 munkanap) vagy hónap (átlagban 22 munkanap).

Ezek után megnézzük, mely feladatokat tudjuk összekapcsolni már konkrét személyekkel:

- Felsoroljuk a szervezet alkalmazottait, önkénteseit és külső munkatársait, akik bekapcsolódhatnak a projekt kivitelezésébe.
- Mindenkinél megnézzük, rendelkezik-e olyan tudással vagy tapasztalattal, amire a projektben szükség van. Információkat a követelményekről a feladatok listája alapján kaphatunk, amit már előzőleg elkészítettünk.

- A kapott listát összehasonlítjuk a feladatok listájával és konkrét emberekhez konkrét feladatokat rendelünk. A feladatoknál feltüntetjük, mennyi időt vesznek igénybe, és ha helyileg a szervezeten kívül történnek, akkor azt is, hol.
- A tervezett projekten kívül szervezetünkben folynak egyéb projektek és tevékenység is, melyekbe a felsorolt emberek bekapcsolódnak. Ezért meg kell nézni, van-e még szabadkapacitásuk a rájuk tervezett feladatok elvégzésére. Ha nincs, más megoldást keresünk.
- Nem minden tevékenység tesz lehetővé folyamatos munkát. Előfordulhat, hogy néhányan napjuk egy részét töltik majd csak a projekt teljesítésével. A projektben elvégzett idő arányát a teljes munkaidőhöz képest százalékban tudjuk kimutatni. Például, ha egy feladat elvégzésére munkatársunknak 3 napra van szüksége, miközben az első nap 4 órát fog rajta dolgozni (50%), a második nap 2 órát (25%) és a harmadik nap 8 órát (100%), ennek az embernek az átlagos napi leterheltsége a feladat elvégzésére $(50+25+100)/3=58\%$. Ezt a leterheltséget elsősorban a szervezet alkalmazottainál fontos meghatározni. Ők ugyanis havonta egyszer kapják meg bérüket és ez az egyetlen módja annak meghatározására, fizetésük mekkora része kerül a projekt költségei közé.
- Utolsó lépésként elkészítjük a projekt felelősség-mátrixát, mely a projektcsapat tagjainak és a külső bedolgozóknak feladatai és jogkörei meghatározására szolgál.

Kérdések, feladatok: dolgozza ki a projekt munkatervét, emberi erőforrás igényét!

Az időterv készítésének folyamán az egyes tevékenységek időbeni sorrendjét úgy tervezzük meg, hogy a rendelkezésre álló erőforrások felhasználásával elérjük a kívánt projekteredményt.

A projekt időtervét a projektvezető dolgozza ki, ebben olyan emberek segítenek neki, akik a projektben szereplő tevékenységekhez hasonlóakat már végeztek.

Az időterv elkészítésénél a projekt tevékenység-struktúrájából indulunk ki. Először kiszámítjuk, mennyi időt vesz igénybe egy-egy tevékenység, majd azt vizsgáljuk, milyen időbeni kapcsolatban vannak egymással az egyes tevékenységek. Lehetnek:

- egymástól teljesen függetlenek,
- egymástól függőek (az egyiknek be kell fejeződnie ahhoz, hogy a másikat elkezdhessük) vagy
- egymástól részben függőek (miután az egyiket részben már
- elvégeztük, kezdhethetjük a másikat).

Ezek után ismerni fogjuk:

- az egyes tevékenységek hosszát és
- lehetséges legkorábbi és legkésőbbi kezdeti dátumukat.

Ne feledkezzünk meg közben az egyes projektek specifikumairól sem. Például, az iskolai szünet időpontjáról, ha diákok számára tervezünk projektet, vagy az iskola átépítését tervezzük. Az évszakokat is figyelembe kell vennünk, ha ezt a projekt témája megköveteli.

Tevékenység		Időtartam (hó)											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	Kivitelezési terv készítése	■											
2.	Nyilvános falugyűlések szervezése		■	■	■								
3.	Tervezés munkacsoportokban				■	■	■	■	■	■			
4.	Nyilvános vita a kész stratégiai tervről									■	■		
5.	Az első év munkatervének elkészítése										■	■	X
6.	A munkaterv elfogadása a helyi önkom.											■	■

Kérdések, feladatok: állítsa fel a projekt időtervét!

Mint minden költségvetésnek, a projekt költségvetésének is két oldala van, a költségek és a bevételek oldala. A sikeres, nyereségorientált projekteknél a bevételek magasabbak a költségeknél, míg a sikeres nonprofit projektekben a két oldal kiegyenlítődik.

A költségek tervezésének célja, hogy a lehető legpontosabban felsoroljuk azokat a költségeket, amelyek azért keletkeznek, hogy a projekt megvalósításával elérjük a kívánt minőségű eredményt. Több előzetes projekttervet, így a költségek előzetes tervét is elkészítjük már a projekt előtti fázisban. A különböző tervek értékelése során kiválasztjuk azt a projekttervet a különböző tervezetek közül, mely szervezetünk pénzügyi lehetőségei szempontjából is a legkedvezőbb.

A bevételek tervezésének célja, hogy biztosítsa azokat az összegeket, melyekre a projekt megvalósítása során keletkező költségek fedezéséhez szükségünk lesz.

A projekt költségvetésének készítése a következő lépésekből áll:

- Az egyes erőforrások tervezése a projektben. Ide tartoznak az emberi, technikai és anyag jellegű erőforrások.
- Az egyes erőforrások árának meghatározása. Így megkapjuk a közvetlen költségek listáját.
- Az általános költségek meghatározása a projektben és azok arányos elosztása az egyes tevékenységekre.
- A teljes költséglista elkészítése, miközben a költségeket a listán belül a tevékenységek alapján vagy az, erőforrások alapján csoportosíthatjuk. A két különböző táblázatot kombinálhatjuk is.
- A bevételi terv elkészítése. A projektet saját vagy külső forrásokból, esetleg projektbevételekből finanszírozhatjuk.

Az 1.2-es tevékenység költségei (EUR)				
Erőforrás	Egység	Egységár (a)	Egységek száma (b)	Az erőforrás költségei (a x b)
1. Emberi erőforrások				
Külső szakértő	nap	150	4	600
Tréner	hónap	1300	0,25	325
...				
2. Anyag jellegű források				
...				
3. ...				
ÖSSZESEN				

A költségterv készítésénél a projekt tevékenység-struktúrájából indulunk ki, melyben meghatároztuk a projekt egyes tevékenységeit. Alulról felfelé haladunk,

miközben először a legalsó szinten található tevékenységekhez szükséges erőforrásokat soroljuk fel. Ezeket összeadva kapjuk meg a felsőbb szinteken található tevékenységek erőforrás-igényét. Egyelőre azokat az erőforrásokat soroljuk fel, amelyek a tevékenységekkel közvetlenül összefüggnek. Ezek lehetnek:

- Emberi erőforrások. Az emberi erőforrások tervezésével már korábban foglalkoztunk. A projektben dolgozhatnak szervezetünk alkalmazottai és külső munkatársak is.
- Anyag jellegű erőforrások. Ide tartoznak azok az erőforrások, melyek a projekteredmény részévé válnak. Példaként említhetnénk a papírt, amire a képzésen részt vevők számára kiadott kézikönyvet nyomtatjuk.
- Technikai jellegű erőforrások. Azok az erőforrások tartoznak ide, melyekre szükségünk van a projekt kivitelezése folyamán, de nem válnak a projekt eredményének részévé. Ide sorolhatnánk például a számítógépeket, autót, telefonokat vagy fénymásolót.
- Munkák és szolgáltatások. Ide soroljuk az alvállalkozók által elvégzett munkákat és szolgáltatásokat, például tolmácsolást egy konferencián (a tolmácsokon kívül az alvállalkozó a technikai háttérrel is biztosítja és felügyeli a tolmácsolást az egész konferencia alatt).

Az erőforrásokat a projektvezető tervezi olyan emberek segítségével, akik a projekt tevékenységeihez hasonló tevékenységekben már részt vettek.

Az erőforrások felsorolása után következik az árak meghatározása. Minden erőforrásnak először meghatározzuk az egységét, amiben mérjük. Következő lépésként megtervezzük minden ilyen egységnek az árát. Miután kiszámítottuk azt is, hogy mennyi egységre lesz szükségünk, az adott erőforrásból, a költségeit megkapjuk úgy, hogy egységárát beszorozzuk az egységek számával. Így megkapjuk az adott erőforrás költségeit a vizsgált tevékenységben.

Kérdések, feladatok: határozza meg a projekt fő tételtípusait!

A projekt költségeinek fedezésére bevételi tervet készítünk. Nonprofit szervezetek projektjeiben alapvetően három fajta bevételt különböztetünk meg:

- a szervezet saját forrásai
- külső források
- projektbevételek

A szervezet saját forrásai magukba foglalnak minden forrást, amit a szervezet a projektbe saját költségvetéséből ad. Ha a szervezetnek ezen kívül külső forrásokra is szüksége van, megkaphatja ezeket többek közt adomány, alapítványi támogatás formájában.

A projekt saját bevételre tehet szert termékei, szolgáltatásai eladásából, melyek a projekt megvalósítása során keletkeztek. Ilyen bevételei lehetnek például a béli jegyárusításból, a könyveladásból, a képzések részvételi díjából stb.³¹

Kérdések, feladatok: állítsa össze a lehetséges források listáját az eddig kidolgozott projekthez!

³¹ Kulcsár, 2013

Irodalom

1. Bakos István (2001): *Területfejlesztési stratégiák és programok tervezésének módszertana*. Miskolc: Bíbor Kiadó.
2. Bakos István (2002): *Regionális alapok és programok az Európai Unióban*. Miskolc: Bíbor Kiadó.
3. Fazekas Judit (2008): *Az európai integráció története, az Európai Unió intézmény- és jogrendszere*. Miskolc: Novotni Kiadó.
4. Horváth Zoltán (1999): *Kézikönyv az Európai Unióról*. Budapest: Magyar Országgyűlés.
5. Horváth Zoltán – Sinka László: A Nizzai Szerződés fontosabb rendelkezései. *Európai Tükör*, 2001/2-3.
6. J. Nagy László – Kövér Lajos (szerk.) (2000): *Az Európai egységeszme dokumentumai a XVI. századtól 1945-ig*. Szeged: Gradus ad Parnassum.
7. Kende Tamás – Szűcs Tamás (2009): *Az Európai Unió politikái*. Budapest: Osiris.
8. Kitley Gábor (szerk.): *Közösségi programok*
http://www.hunsor.se/dosszie/EU_Kezikonyv_150.pdf
9. Kulcsár Mária (2013): Régiófejlesztés, projektírás. In: Lovász Brigitta - Mihályi Helga szerk. *Oktatási jegyzet a szociális szférában dolgozók számára*. Miskolc
10. Nemes Nagy József – Szabó Pál (2001): *Regionális folyamatok, regionális fejlődés*. In: A terület- és településfejlesztés kézikönyve szerk.: Beluszky Pál – Kovács Zoltán – Olessák Dénes. Budapest: CEBA Kiadó.
11. Szalay László: *Régiók Európája, az Európai Unió regionális politikája*
<http://www.bmeip.hu/download/engemiserint/EU%20regionalis%20politikaja.pdf>
12. Szabolcsi István: Az Európai Unió intézményi reformjai a keleti bővítés tükrében I. *Comitatus*, 2009/3.
13. Szabolcsi István: Az Európai Unió intézményi reformjai a keleti bővítés tükrében II. *Comitatus*, 2009/4.
14. Tarján M. Tamás: *Létrehozzák a Bretton Woods-i rendszert*
http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1944_julius_22_letrehozzak_a_bretton_woods_i_rendszert/

15. Zsúgyel János (2000): *Az európai integráció és intézményeinek története*, Miskolc: Bíbor Kiadó.
16. http://www.emrtk.uni-miskolc.hu/demo/eu-matrix_demo/glossary/e/euro_up.html
17. http://europa.eu/lisbon_treaty/full_text/index_hu.htm
18. <http://www.kszs.org.hu/archiv/jogtar/4szakany/7-0916b.htm>
19. <http://zskflnk.uw.hu/nk/EUkozossegiJogrendje.htm>
20. <http://www.corvinuembassy.com/ep/?page=7&corvina=7&level=3&content=53>
21. http://5mp.eu/fajlok/jegyzet/ekp_teljes_www.5mp.eu_.pdf
22. <http://www.tka.hu/upload/docs/kepzesek/SA30/5uniostamogatasok.pdf>